

Arkivläggning av handlingar

Uttalande av advokatsamfundets styrelse

Arkivkommittén (advokaterna Sigvard Orander, ordförande, Stig Assarson, Bengt Hesser och Lennart Reuterwall) avgav i juni 1973 sitt betänkande. Detta är publicerat i TSA 1973 sid. 329 ff.

Under avsnitt II:B:6 framhöll kommittén beträffande *arkivering hos de offentliga arkiven* bl.a. följande.

I de fall advokat inte anser sig kunna omhänderha sina allmänna arkivhandlingar i full utsträckning, därför att han saknar erforderliga utrymmen, vill kommittén rekommendera vederbörande att i stället för att gallra ut handlingarna och förstöra dem begagna sig av möjligheten till arkivering hos de offentliga arkiven. Detta gäller framför allt originalhandlingar, som av en eller annan anledning inte kunnat överlämnas till den ursprunglige ägaren eller dennes rättsinnehavare.

Den för de privatpraktiserande advokaterna gällande sekretessplikten torde i princip hindra dem från att göra sina allmänna arkivhandlingar (oavsett om de förvaras hos advokaterna själva eller riksarkivet) tillgängliga för allmänheten efter över huvud taget någon tidsperiod (70 år eller annan period). Däremot ifrågasätter kommittén huruvida inte privatpraktiserande advokat som deponerar sitt arkiv hos riksarkivet skulle kunna bland depositions villkoren inta bestämmelse om rätt för forskare att, sedan t.ex. 70 år förflutit från det depositionen verkställdes, för *forskning* ta del av arkivmaterialet. Sådan ”forskningsklausul” i ett depositionsavtal med riksarkivet kunde lämpligen också innehålla plikt för riksarkivet att, innan forskare får ta del av deponerat material, konsultera samfundets generalsekreterare för erhållande av råd och synpunkter i fråga om forskningsarbetets bedrivande och forskningsresultatets publicerande, så att inte enskildas rätt till sekretesskydd för hos privatadvokater förvarade handlingar träds för när.

Beträffande *avlidens advokats arkiv* förordade kommittén under avsnitt II:D:c i betänkandet att ordföranden i vederbörande avdelning, då ett dödsfall blir känt, undersöker i vad mån den avlidnes

rörelse kommer att fortsättas och, om så är fallet, förvissas sig om att den som övertagit rörelsen också övertagit ansvaret för den avlidnes arkiv. Har rörelsen inte övertagits av någon eller har detta skett men med undantag för arkivet, bör avdelningsordföranden ta kontakt med den eller de som handhar boutredningen efter den avlidne för att söka få arkivet omhändertaget antingen genom att överlämna arkivet till de offentliga arkiven eller, om denna möjlighet av någon anledning inte skulle stå till buds, genom att förhyra lämplig lokal för arkivet eller uppdra åt någon kollega att omhänderta och förvara detta under arkiveringstiden på villkor som får avtalas särskilt mellan parterna. Skulle inte heller detta lyckas, bör avdelningsordföranden söka påverka vederbörande att ur arkivet tillställa klienterna originalhandlingar och andra handlingar av betydelse samt i övrigt förstöra arkivet.

Styrelsen beslöt den 1 februari 1974 att godta de rekommendationer som arkivkommittén lämnat i sitt betänkande med det undantaget att styrelsen uttalade att arkivakter aldrig får lämnas ut utan vederbörande klients medgivande (jmf betänkandet under avsnitt II:B:6).

Styrelsen beslöt vidare att understryka vikten av att avlidens advokats arkiv behandlas på sätt kommittén förordat under avsnitt II:D:c i betänkandet.

Publicerat i TSA 1974 s. 85.

Arkivläggning av handlingar

Betänkande avgivet av advokatsamfundets arkivkommitté

Advokatsamfundets styrelse tillsatte den 7 februari 1969 den s. k. arkivkommittén. Till ledamöter av kommittén utsågs advokaterna Ove Wickman (ordförande), Stig Assarson, Bo Björck, Bure Malmström och Lennart Reuterwall. Advokaterna Wickman, Björck och Malmström lämnade sedermera kommittén och ersattes av advokaterna Bengt Hesser och Sigvard Orander (ordförande efter Wickman). De kommitterade avgav i juni 1973 följande betänkande.

I. Kommitténs uppdrag

Från en advokatbyrå inom Norra avdelningen hade till styrelsen inkommit en hemställan om styrelsens yttrande rörande dels lämpligheten av att advokatbyråns arkivakter donerades till Umeå universitet och dels de med en sådan donation förenade tänkta villkoren.

I anledning av denna hemställan beslöt styrelsen den 7 februari 1969 att tillsätta en kommitté för utredning av frågan om arkivläggning av handlingar med avseende å såväl advokaters som samfundets arkiv (arkivkommittén).

Den 11 april 1969 beslöt styrelsen, efter framställning därom från styrelsen för Norra avdelningen, att uppdra åt kommittén att jämväl utreda frågan om arkivering av avdelningarnas handlingar.

Kommittén fann tämligen snart att de praktiskt-tekniska frågor som sammanhänge med systematisering och förvaring av handlingar var så närbesläktade med de frågor som den av styrelsen tillsatta rationaliseringskommittén sysslade med att förstnämnda frågekomplex lämpligen borde överföras till rationaliseringskommittén. Arkivkommitténs betänkande avhandlar därför endast frågor som har sin grund i det förhållandet att arkiverade handlingar så småningom blir så utrymmeskrävande att en gallring måste vidtas, i varje fall när ytterligare arkivutrymmen inte kan anskaffas till rimliga kostnader. De huvudfrågor som behandlas är: Vilka handlingar behöver man överhuvud taget förvara, sedan

de förlorat sin omedelbara aktualitet? Hur länge behöver man förvara dem? (Anm. I den mån de praktiskt-tekniska frågorna kan anses ha logiskt samband med nämnda huvudfrågor kommer de att i korthet beröras nedan.)

II. Arkivläggning av advokaters handlingar

A. Rörelsehandlingar

Med advokats 'rörelsehandlingar' åsyftas i detta betänkande de handlingar som advokat är skyldig att upprätta och fortlöpande föra till följd av framför allt de enligt bokföringslagen och samfundets bokföringsreglemente gällande bestämmelserna. I fråga om dessa rörelsehandlingar gäller enligt 13 § bokföringslagen att handelsbok med bilagor samt ankommande brev, räkningar, kopior på handlingar som i rörelsen avsänds samt övriga handlingar som har betydelse för rörelsen skall förvaras under tio år, räknade från utgången av det räkenskapsår varunder sista inskrivningen eller anteckningen gjordes eller handlingen eller kopian tillkom. Kommittén avser inte att här gå in på vilka handlingar som inte omfattas av 13 § i bokföringslagen utan nöjer sig med hänvisning till existerande lagkommentarer ävensom till en artikel "Om arkivering av handlingar" intagen i Föreningen Auktoriserade Revisorers ledamotsförteckning för år 1965. Sistnämnda artikel bifogas, *bilaga 1*.¹

Beträffande de uttalanden som gjorts i nyssnämnda artikel (bilaga 1) vill kommittén emellertid göra några egna reflexioner.

Artikelförfattaren anser bl. a. att checkstammar skulle kunna makuleras redan efter något år. Kommittén kan godta denna ståndpunkt men endast under förutsättning att anteckningarna i stammarna dessförinnan avstämts mot kontokurant från vederbörande bank.

Beträffande handlingar från postgirot anser artikelförfattaren att inbetalningstalonger skulle kunna makuleras inom 10-årsperioden. Kommittén ställer sig tveksam härtill och vill för sin del tillråda att man spar handlingar i tio år, även om man jämväl bevarar kontoutdragen från postgirot under samma tid.

1. Bilagan har utelämnats här.

Sedan tio år förflutit, bör advokaten kunna utgallra de relativt fåtaliga handlingar som berör själva rörelsen med undantag för de centrala handlingarna i rörelsen, nämligen huvudboken och inventarieboken liksom också dagboken och reskontran, vilka trots avsaknad av bestämmelser därom i bokföringslagen eller bokföringsreglementet bör förvaras så länge som möjligt och i varje fall under minst tjugo år. Skälet för förslaget att förvara dessa handlingar så länge är följande. Som kommer att framgå av avsnittet nedan under B angående advokats s. k. allmänna arkivhandlingar föreslår kommittén för vissa handlingar en tjugoårig förvaringstid. Det ter sig då ändamålsenligt att åtminstone det centrala materialet i advokatens rörelsehandlingar förvaras minst lika länge, eftersom samband mellan de bägge kategorierna av handlingar mycket väl kan finnas. Även historiska skäl kan tala för att en advokatbyrås centrala rörelsehandlingar bevaras för lång tid framöver och helst så länge byrån består.

I avsnittet under B:6 nedan behandlar kommittén möjligheterna av arkivering av advokaters samtliga handlingar hos de offentliga arkiven. Med hänsyn till de möjligheter som finns till sådan arkivering vill kommittén tillråda de advokater som av utrymmes- eller kostnadsskäl anser sig tvungna verkställa gallring av sina rörelsehandlingar snarast efter 10-årsperiodens utgång att, om de avser att i en framtid överlämna sina arkiv av rörelsehandlingar till offentligt arkiv för framtida bevaring, göra utgallringen med största måtta.

B. Allmänna arkivhandlingar

1. Allmänt

En advokats arkiv består till den helt övervägande delen av handlingar av annat slag än dem som behandlats ovan under A och utgörs dels av handlingar som advokaten själv producerat i de mål och ärenden som han arbetat med och dels handlingar som han mottagit utifrån. En del av dessa handlingar kan anses utgöra hans personliga egendom såsom rörelseidkare, oavsett om han producerat dem eller inte. Andra handlingar kan anses tillhöra uppdragsgivaren, och det kan också finnas handlingar tillhöriga annan än den direkte uppdragsgivaren, t. ex. handlingar som advokat

omhänderhar i sin egenskap av god man för bortovarande, god man eller förmyndare för omyndig, boutredningsman, konkursförvaltare eller likvidator.

De senare fallen, där alltså advokat på grund av särskilt förordnande av domstol omhänderhar annan tillhöriga handlingar såsom god man, förmyndare, boutredningsman, konkursförvaltare, likvidator behandlas nedan under punkt C. Handlingar i övriga fall utgör den ojämförligt största delen av de flesta advokaters arkiv. Dessa senare handlingar betecknas nedan av praktiska skäl ”allmänna arkivhandlingar” och behandlas under B:2–7.

2. Gällande svenska arkivbestämmelser av intresse

Särskilda bestämmelser om arkivering av advokaters allmänna arkivhandlingar saknas. När kommittén nedan under B:5 lämnar synpunkter på hur länge advokats allmänna arkivhandlingar bör förvaras av honom, sker det därför mot bakgrunden av bland annat de författningar och anvisningar m. m. som utfärdats rörande vården av de statliga arkiven, bestämmelser i bokföringslagen och taxeringsförordningen ävensom bestämmelser för vissa andra yrkesgrupper. Nedan följer en kortfattad översikt över de väsentligaste av dessa bestämmelser, författningar och anvisningar.

Som tidigare nämnts innehåller bokföringslagen en bestämmelse i 13 § om plikt för den bokföringsskyldige att under minst tio år bevara vissa i nämnda lagrum angivna handlingar.

Enligt 20 § taxeringsförordningen åligger det deklara-skyldig att i skälig omfattning sörja för att underlag finns för deklara-tion och uppgiftsskyldighetens fullgörande ävensom för kontrollen därav genom bevaring av räkenskaper, anteckningar m. m. under sex år efter utgången av det kalenderår underlaget avser.

För statsmyndigheternas arkiv gäller framför allt allmänna arkivstadgan (SFS 1961:590) samt riksarkivets cirkulär om tillämpning av allmänna arkivstadgan (SFS 1968:473). Bestäm-melser finns om arkivvård också i protokollkungörelsen (SFS 1947:775), kungörelsen om dagbok- och aktbildning i mål om lagsökning och betalningsföreläggande (SFS 1947:774), lagen med särskilda bestämmelser om handläggning av inskrivnings-

ärenden (SFS 1932:170), kungörelsen angående dagbok över inskrivningsärenden (SFS 1932:523), riksarkivets gallringsbeslut nr 75 den 9 november 1963 och kungörelsen angående utgallring av handlingar hos vissa statsmyndigheter (SFS 1953:716). Riksarkivet har även utfärdat ett särskilt gallringsbeslut nr 264 den 1 december 1970 om tingsrätternas arkiv, vilket här biläggs, *bilaga 2*.¹

Borgmästaren i Stockholm har utfärdat instruktion av den 14 december 1970 för arkivvård, vari flertalet av ovannämnda författningar finns återopade. Instruktionen bifogas som *bilaga 3*.¹

Av de ovan angivna författningarna, anvisningarna och bestämmelserna torde borgmästarens i Stockholm instruktion för arkivvården samt riksarkivets gallringsbeslut beträffande tingsrätternas arkiv (bilagorna 3 och 2) vara av större intresse än övriga vid bedömningen av advokaternas arkiveringsproblem. Av nämnda bägge handlingar framgår att utgallring bör påbörjas så snart en akt skall arkivläggas, att utgallringen bör bedrivas efter ett visst mönster så att mer eller mindre likgiltiga handlingar omedelbart utgallras och att övriga handlingar därefter utgallras undan för undan allteftersom tiden förflyter. Akter i brottmål får utgallras först efter tjugo år från det rätten skilt sig från målet med undantag för akterna i sådana brottmål i vilka talan förts i högre instans samt vissa andra brottmål av större betydelse, vilka skall bevaras för all framtid, såvida inte Kungl. Maj:t eller riksarkivet annat förordnar. Akter i avskrivna tvistemål, lagsökningsmål samt mål om betalningsföreläggande skall bevaras i tio år och får därefter utgallras. Övriga tvistemålsakter, d. v. s. det stora flertalet av tingsrätternas akter i tvistemål, får över huvud taget inte utgallras utan skall bevaras för all framtid, såvida inte Kungl. Maj:t eller riksarkivet annorledes förordnar.

Beträffande läkare föreskriver 6 § i allmänna läkarinstruktionen (SFS 1963:341) att läkares journaler skall förvaras under minst tio år från det sista anteckning däri gjordes. Om läkare avlider och hans journaler inte övertas av annan läkare, skall länsläkaren bestämma hur det skall förfaras med journalerna.

1. Bilagan har utelämnats här.

Enligt Stockholms Handelskammars stadgar angående auktoriserade revisorer och godkända granskningsmän, antagna av handelskammaren den 22 maj 1968, gäller beträffande dessa yrkesutövare att deras berättelser och utlåtanden i olika ärenden skall arkiveras på ett systematiskt sätt och förvaras så att deras innehåll inte är för annat åtkomligt under minst tio år. Handlingarna får även bevaras i fotografisk eller annan därmed jämförlig återgivning. Då auktorisation eller godkännande upphört, skall handlingarna ofördröjligen för förvaring avlämnas till revisorsnämnden, som bör förstöra handlingarna sedan tio år förflutit från deras mottagande. Handelskammaren äger dock att medge undantag från sistnämnda stadgande i fall då handlingarna överlämnats till annan auktoriserad revisor eller godkänd granskningsman och denne i särskilt avgiven förbindelse förklarat sig skola vårda handlingarna på ett betryggande sätt som om de vore hans egna. Om denne inte samarbetar med den avgående revisorn eller granskningsmannen, krävs för att undantag skall kunna medges även att den eller de uppdragsgivare som handlingarna avser skriftligen tillåtit överlämnandet.

Handelskammarmötets kommitté (numera Handelskamrarnas Nämnd) har den 6 maj 1935 till tolkning av bestämmelsen om skyldighet för revisor och granskningsman att bevara handlingarna under minst tio år lämnat följande förklaring: ”Skyldigheten att i särskilda akter i avskrift förvara avgivna berättelser och utlåtanden avser ifråga om auktoriserad revisor samtliga till uppdraget hänförliga handlingar, med undantag för av uppdragsgivaren lämnat upplysningsmaterial, som oförändrat återställts till denne, vare sig uppdraget är revision i inskränkt mening eller utredning eller utlåtande, som eljest företas eller lämnas av revisorn i hans yrkesutövning”.²

2. Ang. fr. o. m. den 1 juli 1973 gällande föreskrifter för revisorer – se KK om auktorisation och godkännande av revisorer (SFS 1973:221) och kommerskollegiets revisorskungörelse (kommerskollegiets författningssamling 1973:6).

3. Främmande länders bestämmelser om arkivering av allmänna arkivhandlingar

Genom samfundskansliets försorg har förfrågan om praxis i arkiveringsfrågor riktats till advokatsamfunden i Danmark, Norge och Finland samt till American Bar Association, Deutsche Anwaltsverein och Union Internationale des Avocats.

Beträffande Danmark har riktlinjer för advokaters arkivering inte utfärdats, och offentlighetsrättsliga bestämmelser saknas i ämnet. Det danska advokatsamfundet hänvisar emellertid till en artikel av den danske advokaten Hans Brøchner, betitlad "Nogle bemærkninger om advokaters arkivering", införd i Advokatbladet 1968, sid. 253. Enligt Brøchners uppfattning bör, sedan utgallring av betydelselösa handlingar gjorts, akterna förvaras i tjugo à trettio år.

Vad angår Norge saknas också arkiveringsbestämmelser beträffande allmänna arkivhandlingar hos advokater. Av i Norge gjorda utredningar vill det synas som om vissa advokatbyråer förvarar sina akter alltsedan firman grundades. I andra fall sker utgallring undan för undan, sannolikt dock först efter tio års förvaring.

I Finland finns heller inte några bestämmelser om advokaternas arkivering. Praxis synes emellertid vara att akterna förvaras hos advokaterna i minst tio år.

Vad angår Västtyskland finns en bestämmelse (§ 50 Abs. 2 Bundesrechtsanwaltsordnung, BRAO) enligt vilken allmänna arkivhandlingar skall förvaras i minst fem år efter uppdragets upphörande. Denna tidsfrist kan avkortas, om advokaten uppmanar klienten att ta hand om akten och klienten inte inom sex månader efter en sådan uppmaning har efterkommit densamma.

Vad härefter angår Nederländerna saknas även där författningar eller anvisningar i arkiveringsfrågor. Emellertid synes det holländska advokatsamfundet anse att allmänna arkivhandlingar bör av en advokat förvaras åtminstone i trettio år. Det förekommer emellertid ofta att advokater utgallar sina akter redan efter femton eller tjugo år, vilket dock anses innebära ett visst risktagande.

I Belgien saknas likaledes lagstiftning. Regeringen har emellertid lagt en proposition om bestämmelse att advokater inte skall behöva förvara sina allmänna arkivhandlingar i mer än fem år. Pro-

positionen är ännu inte behandlad, och det är osäkert om och när den belgiska riksdagen kommer att behandla förslaget. Det är t. o. m. möjligt att förslaget kommer att bli vilande utan att någonsin tas upp. Praxis bland de belgiska advokaterna varierar starkt. Somliga advokatbyråer förvarar sina akter ända sedan byråns etablering, andra utgallar sina akter redan efter fem år. Helt nyligen har emellertid det belgiska advokatsamfundet gjort en rekommendation till sina medlemmar att förvara akterna i minst tio år, och enligt förkljudande kommer det belgiska advokatsamfundet att avstyrka det ovannämnda regeringsförslaget, om det kommer upp till behandling i den belgiska riksdagen.

Vad slutligen angår förhållandena i USA saknas även där bestämmelser om arkiveringsfrister. Praxis synes även starkt växla. Somliga advokatbyråer bevarar sina akter alltsedan byråns etablering, andra förvarar akterna endast en kortare tid. Emellertid synes de flesta av dem som utgallar akter bevara akterna i minst tio år.

4. Praxis bland svenska advokater

Genom en enkät, riktad till 100 advokater, varav 65 svarat, har kommittén fått en viss överblick över hur kollegerna i allmänhet har ordnat sin arkivering. Av de inkomna svaren framgår i stora drag följande.

Tillfälliga uppdrag arkiveras inte oväntat i det övervägande antalet fall i anslutning till att ärendet avslutas eller räkning skrivs eller betalning därför inflyter.

När det gäller uppdrag för fasta klienter är däremot praxis mera varierande, och någon klar preferens kan inte utläsas av svaren.

Enligt det övervägande antalet svar arkiveras allt som finns i akten, medan enligt en del endast vissa handlingar arkiveras.

I de fall då någon form av rensning av akten sker före arkiveringen tillämpas olika metoder. Samtliga de advokater som svarat att de går igenom akten före arkiveringen har uppgett att extra kopior tas ur akten, medan några angett att de rensar ut kallelser och andra meddelanden som inte rör själva saken, utkast till brev och inlagor samt även avtalsförslag som inte kommit till användning.

De allra flesta brukar i samband med arkivering överlämna en del handlingar – i huvudsak original – till klienten, medan jämför-elsevis få behåller originalhandlingar i sitt arkiv.

De flesta av dem som svarat ordnar sitt arkiv i nummerserie, varvid några ger akterna nya nummer, medan det stora flertalet låter akterna behålla det ursprungliga diarienumret.

Närmare hälften sparar det arkiverade materialet tio till femton år, medan övriga behåller handlingarna tjugo–trettio år eller förvarar arkivet för all framtid. De sistnämnda utgör $\frac{1}{3}$ av dem som besvarat frågan.

Flertalet advokater har sina akter samlade i *ett* arkiv. De flesta har inte några problem med att finna tillräckliga utrymmen för sina arkiverade handlingar.

Vid den slutliga utrensningen av arkivet översänder en dryg tredjedel av dem som uttalat sig i denna del innehållet i akterna till utomstående, som ombesörjer bränning eller annan destruktion, och ungefär lika många låter bränna eller förstöra det under kontroll av jurist.

5. Arkivkommitténs egna synpunkter

a) Den väsentliga frågan är enligt kommitténs uppfattning hur länge en advokat bör behålla sina allmänna arkivhandlingar. Från klientens synvinkel kan det självfallet, t. ex. när det gäller bo-utredningar och äktenskapsskillnader, te sig önskvärt att de allmänna arkivhandlingarna bevaras för all framtid. Den uppfattningen delas av rätt många advokater att döma av enkäten, som tyder på att $\frac{1}{3}$ av kollegerna bevarar sina akter för framtiden. Emellertid torde det inte kunna uppställas som krav på en advokatbyrå att behålla hela sitt arkiv allt framgent, utan det får göras en avvägning mellan, å ena sidan, klientens intresse av att handlingar som berör honom alltid finns tillgängliga och, å andra sidan, tillgången till lagringsutrymmen på eller i anslutning till advokatkontoret samt den kostnad och det besvär det innebär att hålla arkivet helt eller delvis på annan plats.

Med utgångspunkt härifrån får övervägas under vilken minsta tid det kan krävas att advokaten förvarar arkiverade handlingar. Under alla förhållanden torde minimitiden vara tio år efter det

kalenderår under vilket den sista åtgärden i ärendet vidtogs. I allmänhet lär detta vara mottagandet av betalning för advokatens räkning och bokföringen därav. För en sådan ståndpunkt talar inte blott en analogisk tillämpning av bokföringslagen utan också hänsyn till gällande, allmänna preskriptionsregler.

Emellertid förekommer det på advokatbyrå en mängd ärenden i vilka det får anses vara nödvändigt att handlingarna förvaras längre. Som exempel kan nämnas ärenden rörande boutredning, arv, äktenskapsskillnad, avtal om underhåll, licensupplåtelse och andra långtidsavtal. Detsamma gäller enstaka typer av handlingar – exempelvis av klient eller andra utfärdade kvitton på från advokaten mottagna handlingar. Mot bakgrunden av dessa exempel förefaller en generell arkiveringstid av tjugo år vara väl avpassad. Denna tidsperiod torde täcka största delen av en generation av uppdragsgivare, och det förefaller sannolikt att efter tjugo år ytterst få skulle kunna tänkas ha intresse av de hos advokaten förvarade handlingarna.

b) I övrigt vill kommittén beröra några frågor som kommit i blickpunkten under kommittéarbetet.

Ibland blir en advokat av olika skäl ombedd att förvara handlingar utan samband med pågående ärenden. Dessa uppdrag bör om möjligt undvikas dels därför att det är svårt att inpassa sådana enstaka – och ointressanta – ärenden i advokatbyråns rutin och dels därför att handlingarna rimligen bör förvaras i bankfack eller bankdepå, om de är av sådan vikt att klienten inte vill förvara dem hos sig. Om uppdrag likväl tas emot, bör en rutin läggas upp så att man med regelbundna intervaller tar under övervägande om uppdraget fortfarande tjänar sitt syfte eller om det kan avslutas.

Särskild uppmärksamhet bör ägnas åt testamenten, som förvaras för mer eller mindre tillfälliga klienter. Om inte klientens anhöriga är underrättade om testamentet och dess förvaring, kan det lätt inträffa att testator går bort utan att advokaten får kännedom därom med åtföljande rättsförluster.

Vad gäller destruktion av handlingar i samband med utrensning ur arkiv framgår det av enkätsvaren att visserligen rätt många advokater låter detta ske under kontroll av jurist men att flertalet överlämnar förstörandet åt utomstående. Kommittén vill inte gå så

långt som att föreslå att en jurist alltid skall övervaka själva förstörandet men vill understryka vikten av att man vid annat förfarande förvissas sig om att det utrensade materialet handhas och destrueras på ett ur sekretessynpunkt absolut betryggande sätt.

Av enkätsvaren framgår också att man på sina håll vid den utgallring som sker vid arkivering förstör utkast till bl. a. avtal. Detta ger kommittén anledning att påpeka att en sådan utrensning bör omfatta endast rena kladdar, eftersom det har visat sig att utkast till avtal – och även annat arbetsmaterial – kan vara av stor betydelse vid tvister om avtalstolkning; utkasten – som alltid bör dateras och/eller numreras vid upprättandet – kan ofta ge avgörande vägledning i fråga om gången av förhandlingarna och parternas avsikter.

c) Slutligen föreslår kommittén i detta avsnitt följande rutin vid arkivering.

1. Akten arkiveras när ärendet avslutas och likvid mottagits.
2. Vid arkiveringen utrensas dubletter, rena kladdar, tryckta handlingar, årsredovisningar och liknande samt andra handlingar som utan större omgång kan framskaffas från annat håll.
3. På akten eller i register antecknas om och när akten kan utrensas i sin helhet.
4. Destruktionen ombesörjs på ur sekretessynpunkt betryggande sätt.

6. Arkivering hos de offentliga arkiven

Som nämnts ovan i redogörelsen för arkivkommitténs uppdrag var den omedelbara anledningen till inrättandet av arkivkommittén den att en advokatbyrå inom Norra avdelningen hade till samfundets styrelse gjort en hemställan om yttrande rörande dels lämpligheten av att advokatbyråns arkivakter donerades till Umeå universitet och dels de med en sådan donation förenade tänkta villkoren. Då möjligheten till överlämnande till offentliga arkiv av advokaters allmänna arkivhandlingar är av stor betydelse dels genom att åtskilliga arkiveringsproblem för advokater därigenom kan få en enkel lösning och dels genom att framtida forskning kan få tillgång till ytterst värdefullt material, lämnas nedan en tämligen utförlig redogörelse för dessa möjligheter.

Riksarkivet i Stockholm är arkivmyndighet och arkivdepå för den centrala statsförvaltningen och är dessutom chefsmyndighet för de regionala arkiven, landsarkiven, som förvarar bl. a. den regionala statsförvaltningens handlingar. Riksarkivet har emellertid en särskild sektion – sektion 3 – som omhändertar de enskilda arkiven.

Universitetsbiblioteken och vissa muséer tar ibland också emot enskilda arkiv, i den mån dessa kan anses falla inom resp. biblioteks eller museums intresseområde.

Med enskilda arkiv förstås personarkiv, gårdsarkiv, föreningsarkiv och företagsarkiv. Advokaters arkiv räknas till enskilda arkiv.

Representanter för arkivkommittén har fått tillfälle att besöka och genomgå riksarkivet samt med chefen för sektionen för de enskilda arkiven ingående diskutera möjligheterna för advokater att till offentligt arkiv överlämna sina arkiv, när man av utrymmes-skäl eller av andra skäl inte längre anser sig kunna behålla dessa. Vid denna diskussion framkom följande.

Riksarkivet är intresserat av att få omhändertar de svenska advokaternas arkiv. Ur riksarkivets synpunkt spelar det ingen roll om arkiven överlämnas såsom gåva eller deponeras. Riksarkivet är också berett att acceptera de restriktioner i tillgängligheten som vederbörande advokat kan önska uppställa.

Åtskilliga svenska advokatbyråer har redan begagnat sig av möjligheten att låta de offentliga arkiven såsom gåva eller deposition omhändertar deras arkiv. Enligt uppgift har samtliga dessa överlämnanden förknippats med restriktioner, innebärande att de överlämnade handlingarna inte får göras tillgängliga för forskning förrän efter lång tid t. ex. efter trettio år. I de flesta fallen när advokaternas handlingar överlämnats till landsarkiv, men fall finns också där advokats arkivhandlingar överlämnats till riksarkivets sektion 3.

Riksarkivet har goda förutsättningar att ta hand om advokaternas allmänna arkivhandlingar, men man vill givetvis reservera sig för att i en framtid förhållandena kan bli annorlunda. För närvarande disponerar riksarkivets sektion 3 över stora utrymmen i Stockholm, och man räknar med att, när dessa utrymmen är fyll-

da, filialarkiv till riksarkivet kommer att upprättas i landsorten under tämligen enkla men dock betryggande former. Även landsarkiven har för det mesta goda möjligheter att omhänderta enskilda arkiv.

Från riksarkivets sida framhölls önskvärdheten av att de advokater som önskar begagna sig av möjligheten att överlämna sina arkivhandlingar till de offentliga arkiven inte vidtar någon gallring av handlingarna dessförinnan utan låter sådan gallring ankomma på riksarkivets personal, när handlingarna blir tillgängliga för bearbetning enligt de villkor som kan komma att uppställas vid överlämnandet. Som skäl härför framhölls att vid den bearbetning som handlingarna en gång i framtiden skulle bli föremål för även handlingar av ytterst enkel beskaffenhet kan visa sig av värde ur de speciella synpunkter forskare kan ha att arbeta efter.

Inom riksarkivets sektion 3 har utarbetats en promemoria betitlad ”Något om arkiv och arkivvård i föreningar och mindre företag”, vilken här biläggs, *bilaga 4*.¹

Sammanfattningsvis vill kommittén i denna del framhålla följande.

I de fall advokat inte anser sig kunna omhänderha sina allmänna arkivhandlingar i full utsträckning därför att han saknar erforderliga utrymmen, vill kommittén rekommendera vederbörande att i stället för att gallra ut handlingarna och förstöra dem begagna sig av den ovan angivna möjligheten till arkivering hos de offentliga arkiven. Detta gäller framför allt originalhandlingar, som av en eller annan anledning inte kunnat överlämnas till den ursprunglige ägaren eller dennes rättsinnehavare.

Självfallet bör därvid skriftligt avtal om arkiveringen upprättas mellan advokaten och vederbörande arkiv, innehållande erforderliga villkor, framförallt i fråga om den tid handlingarna skall förvaras hos arkivet innan de blir tillgängliga för arkivets personal för utgallring och förstöring. Vad särskilt angår gallringsfrister och rätt att ta del av handlingarna för annat ändamål än utgallring önskar kommittén anföra följande.

1. Bilagan har utelämnats här.

De allmänna advokatbyråerna är statliga myndigheter, och handlingarna i de arkiv som efter hand kommer att samlas upp hos dessa utgör offentliga handlingar, på vilka sekretesslagen är tillämplig, närmare bestämt 26 §. Där stadgas att handlingar som inkommit till allmän advokatbyrå eller upprättats där angående rättshjälp åt enskilda må inte tidigare än 70 år efter handlingens datum utlämnas i vidare mån än handlingens ändamål kräver eller den som i ärendet anlitat den allmänna advokatbyrån därtill samtycker. Motsvarande bestämmelse gällde de tidigare rättshjälpsanstalterna. Domstolsväsendets organisationsnämnd (DON) i samarbete med riksarkivet kommer att utarbeta anvisningar för de allmänna advokatbyråernas arkivvård. Det är f. n. obekant vilka tidsfrister man kommer att stanna för när det gäller utgallring i de allmänna advokatbyråernas arkiv. Det kan emellertid förmodas att gallringsfristerna bestäms till någonstans mellan 10 och 30 år. Önskvärt synes vara att fristerna i görligaste mån överensstämmer med de gallringsfrister som kan komma att rekommenderas för de privatpraktiserande advokaterna. Denna synpunkt har också framförts från kommitténs sida vid de kontakter som kommittén haft i frågan med DON och riksarkivet. Under alla förhållanden synes klart att de allmänna advokatbyråerna kommer att få rätt att verkställa utgallring före utgången av den 70-årsperiod efter vilken deras arkivhandlingar blir tillgängliga för envar. I praktiken kommer därför handlingssekretessen för de bägge advokatkategorierna vara lika om man bortser från den tillgång till offentliga handlingar som forskare kan få innan handlingarna blir tillgängliga för allmänheten.

Den för de privatpraktiserande advokaterna gällande sekretessplikten torde i princip hindra dem från att göra sina allmänna arkivhandlingar (oavsett om de förvaras hos advokaterna själva eller hos riksarkivet) tillgängliga för allmänheten efter över huvud taget någon tidsperiod (70 år eller annan period). Däremot ifrågasätter kommittén huruvida inte privatpraktiserande advokat som i enlighet med vad ovan sagts deponerar sitt arkiv hos riksarkivet skulle kunna bland depositions villkoren inta bestämmelse om rätt för forskare att, sedan t. ex. 70 år förflutit från det depositionen verkställdes, för *forskning* ta del av arkivmaterialet. Sådan ”forsk-

ningsklausul” i ett depositionsavtal med riksarkivet kunde lämpligen också innehålla plikt för riksarkivet att, innan forskare får ta del av deponerat material, konsultera samfundets generalsekreterare för erhållande av råd och synpunkter i fråga om forskningsarbetets bedrivande och forskningsresultatets publicerande, så att inte enskildas rätt till sekretesskydd för hos privatadvokater förvarade handlingar träds förnär.

7. Mikrofilmning

Vid diskussioner om arkivering framhålls ofta möjligheten av mikrofilmning av arkivhandlingar som ett effektivt medel att lösa utrymmesproblemen.

Kommittén har studerat möjligheterna av mikrofilmning av advokaters arkivhandlingar. Vidare har kommittén även gjort vissa undersökningar hos främmande länders advokatsamfund i frågan för att efterhöra i vad mån mikrofilmning tillämpats.

Det har därvid visat sig att mikrofilmning förekommer i ytterst begränsad omfattning bland advokater och då endast i vissa mycket speciella fall. Anledningen härtill är att det ställer sig alltför kostsamt med mikrofilmning av hela arkiv. Om man, såsom kommittén ovan rekommenderat, förvarar handlingarna i tjugo år och därefter innan utgallring görs, sökt överlämna alla originalhandlingar till klienten torde man, om man likväl anser sig böra för all framtid bevara vissa handlingar av särskild vikt, lika gärna kunna bevara dessa handlingar som mikrofilmkopior av dem.

Med hänsyn till vad sålunda anförts anser sig kommittén sakna anledning rekommendera mikrofilmning som lösning av eventuella arkiveringsproblem.

C. Konkursbons och likviderade bolags handlingar tillhöriga dödsbon, bortovarande och omyndiga

De handlingar som behandlas i detta avsnitt tillhör inte advokats allmänna arkivhandlingar sådant detta begrepp definierats ovan utan tillhör den kategori av handlingar som advokat kan komma att få omhänderta i sin speciella egenskap av konkursförvaltare, likvidator, förmyndare, god man för omyndig eller bortovarande eller såsom boutredningsman eller testamentsexekutor.

De fall som väl i praktiken vållar advokater mest bekymmer i arkiveringshänseende är de i vilka fråga uppkommer huruvida konkursförvaltare har skyldighet att omhänderta konkursgäldenärens bokföring, sedan konkursen avslutats. Frågan får aktualitet i de fall då konkursgäldenären efter avslutad konkurs vägrar att ta emot bokföringsmaterialet eller när det efter konkursen inte längre finns någon konkursgäldenär (t. ex. efter ett aktiebolags konkurs). Den allmänt vedertagna uppfattningen synes vara den att konkursförvaltaren har skyldighet att bevara konkursgäldenärens böcker under den i 13 § bokföringslagen stadgade tiden, d. v. s. i tio år. Kommittén vill emellertid hänvisa till en avvikande mening anförd av advokaten Bengt Hesser (TSA nr 3/1972, sid. 213 ff). Hesser ifrågasätter om konkursförvaltare överhuvud taget har skyldighet att arkivera konkursgäldenärs bokföring efter konkursens avslutande.

I praktiken synes de advokater som utsetts till konkursförvaltare ordna med förvaring av konkursgäldenärens böcker under den i 13 § bokföringslagen föreskrivna tiden. Självfallet kan i dessa fall advokatens egna arkiveringsutrymmen inte användas för ändamålet, utan handlingarna förvaras regelmässigt i särskilt förhyrda utrymmen, ofta tillsammans med andra konkursgäldenärens handlingar. Kostnaden för sådan förvaring bör självfallet bli en kostnad som skall belastas konkursboet, när medel därför finns.

Beträffande likvidatorer av bolag och föreningar torde saken förhålla sig på ungefär samma sätt som för konkursförvaltare i bolags och föreningars konkurser. Den allmänt vedertagna uppfattningen synes alltså vara att likvidator anses skyldig att förvara det likviderade företags handlingar under tio år. I de fall då det likviderade företaget har ett moderföretag löses väl frågan oftast så att moderföretaget får ta hand om handlingarna. Om det likviderade företags handlingar är skrymmande, vilket väl oftast torde vara fallet bör likvidatorn i förväg ordna för magasinering av likvidationsföretags handlingar och reservera erforderliga belopp för hyreskostnaden under den tioåriga förvaringstiden.

Vad slutligen angår de handlingar (korrespondens, räkenskaper, avtal m. m.) som advokat kan nödgas omhänderta såsom av domstol förordnad förmyndare, god man för omyndig eller borto-

varande eller boutredningsman bör advokaten självfallet så snart tillfälle bjuds söka överlämna handlingarna till rätt ägare, t. ex. till arvingarna eller universella testamentstagare i samband med slutskifte i dödsbo eller till person som blivit myndig eller återvänt efter bortovaro. Ibland låter detta emellertid sig inte göra. För sådana fall vill kommittén föreslå att de omhändertagna handlingarna (i varje fall viktigare originalhandlingar) inte utgallras utan behålls så länge advokatrörelsen består (eventuellt under ny innehavare), alternativt överlämnas till offentligt arkiv. Skälet till nämnda förslag är att det här är fråga om annan tillhörig egendom och att lagregler saknas om hur länge man i sådana fall har skyldighet att förvara egendomen.

D. Omhändertagande av advokats arkiv då rörelsen upphört

a) Om en advokat frivilligt lägger ned sin rörelse utan att överlåta denna – t. ex. på grund av åldersskäl eller övergång till annan verksamhet, torde knappast några speciella problem uppstå med avseende på advokatens arkiv med undantag kanske för de problem som är förknippade med det faktiska handhavandet av arkivet. Det får anses åligga vederbörande att såsom kommittén uttalat under avsnitt II:B: a) förvara arkiverade handlingar under en minsta tid av tio år från det kalenderår under vilket den sista åtgärden i ärendet vidtogs. Av skäl som kommittén anfört under samma avsnitt bör emellertid även för den advokat som lägger ned sin rörelse arkiveringstiden uppgå till tjugo år.

Avsaknaden av kontor med tillhörande arkivutrymmen kan givetvis medföra ett särskilt problem för den advokat som lagt ned sin rörelse men som ändå måste behålla och förvara sitt arkiv. Emellertid synes en praktisk lösning kunna anvisas. Kommittén har under avsnitt II:B:6 redogjort för möjligheten att överlämna arkivet till de offentliga arkiven och vill i första hand rekommendera de advokater som står i begrepp att lägga ned sin rörelse (utan att överlåta den) att pröva denna möjlighet. Skulle den av någon anledning emellertid inte stå till buds, återstår ingenting annat än att antingen förhysa lämplig lokal för arkivet eller uppdra åt någon kollega att omhänderta och förvara detta under arkiveringstiden på villkor som får avtalas särskilt mellan parterna.

b) I många fall överlåter den advokat som vill dra sig tillbaka sin rörelse till annan. I denna situation synes den mest praktiska lösningen av arkivproblemet vara den att överlåtelsen får omfatta även arkivet och att den som övertar rörelsen förbinder sig att vidmakthålla arkivet i enlighet med de riktlinjer kommittén skisserat under avsnitt II:B:5.

c) Särskilda problem inställer sig då en advokatrörelse upphör på grund av dödsfall. I Sverige saknas regler om hur man skall förfara i sådana fall. Detta är klart otillfredsställande. Delägarna i den avlidnes dödsbo och den åt vilken de uppdrar att omhänderha förvaltningen av boet får tillgång till den avlidnes arkiv med möjlighet att fritt förfoga över detta praktiskt taget hur som helst. Vad detta kan få för följder inte bara för arkivets fortbestånd utan även för tystnadsplikten gentemot den avlidnes klienter är lätt att föreställa sig. Såvitt kommittén har sig bekant har dess bättre inga allvarigare olyckor hittills inträffat. Kommittén vill dock inte nöja sig med enbart detta konstaterande.

I Schweiz tycks den ordningen råda att det åligger varje advokat att utse en kollega som i händelse av den förres dödsfall övertar förvaltningen av den avlidnes rörelse, däribland arkivet. Har den avlidne underlåtit att utse ett substitut, utses ett sådant av ordföranden i advokatororganisationens lokalavdelning.

Den Norske Advokatforenings styrelse har i cirkulär den 7 juli 1966 beslutat att anmoda ”kretsarna” att söka genomföra följande ordning:

”Når en praktiserende advokat som er medlem av foreningen dør, anmodes vedkommende kretsformann om å undersøke om forretningen blir fortsatt av en annen kollega. Hvis ingen overtar forretningen, bør kretsformannen ta kontakt med arvingene med sikte på å søke gjennomført at verdepapirer, testamenter o. l. samt dokumenter i løpende saker blir utlevert vedkommende klient og at arkivet deretter bli brent.”

Kommittén vill förorda att ordföranden i vederbörande avdelning, då ett dödsfall blir känt, undersöker i vad mån den avlidnes rörelse kommer att fortsättas och, om så är fallet, förvissas sig om att den som övertagit rörelsen också övertagit ansvaret för den avlidnes arkiv. Har rörelsen inte övertagits av någon eller har detta

skett men med undantag för arkivet, bör avdelningsordföranden ta kontakt med den eller de som handhar boutredningen efter den avlidne för att söka få arkivet omhändertaget på sätt kommittén rekommenderat under a) ovan. Skulle inte detta lyckas, bör avdelningsordföranden söka påverka vederbörande att ur arkivet tillställa klienterna originalhandlingar som andra handlingar av betydelse samt i övrigt förstöra arkivet.

III. Arkivläggning av samfundets och dess lokalavdelningars handlingar

Under avsnitt II:B:6 har kommittén redogjort för riksarkivets intresse av att få omhänderta de svenska advokaternas arkiv. Intresset inskränker sig inte till de enskilda advokaternas arkiv utan omfattar även samfundets och avdelningarnas arkiv. I den mån av utrymmesskäl svårigheter skulle uppkomma för samfundet eller dess avdelningar att bevara sina respektive arkiv i dess helhet, vill kommittén rekommendera att de äldsta arkivdelarna överlämnas till de offentliga arkiven med de föreskrifter beträffande restriktioner i fråga om tillgängligheten som från samfundets resp. avdelningarnas synpunkter kan anses erforderliga.

Publicerat i TSA 1973 s. 329.

Jfr Advokatsamfundets styrelses uttalande om arkivläggning av handlingar den 1 februari 1974, publicerat i TSA 1974 s. 85.